

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 18.10.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 06.11.2024

Yayın Tarihi/Published: 31.12.2025

Modern Dünyada Aile Kurumunun Dönüşümü ve Kur'an'ın Rehberliği

ŞAHİN YETİK

Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi, Temel İslam
Bilimleri Bölümü

sahinyetik@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9064-7681>

ÖZ

Modern dünyada yaşanan toplumsal, kültürel ve teknolojik dönüşümler, aile kurumunu ve ilişkisel bağlarını derinden etkilemektedir. Özellikle bireyselleşme, sekülerleşme, dijitalleşme ve kentleşme gibi süreçler, geleneksel aile değerlerini aşındırmakta; evliliklerin istikrarı, ebeveyn-çocuk ilişkileri, toplumsal cinsiyet rolleri ve kuşaklar arası iletişim gibi pek çok alanda ciddi değişimlere yol açmaktadır. Bu durum, sadece sosyolojik bir dönüşüm değil, aynı zamanda ahlaki ve manevi bir krizin de habercisidir. Bu çalışmanın temel problemi, çağdaş toplumda aile kurumunun karşı karşıya kaldığı krizlerin çözümünde dinin, özellikle Kur'an'ın ne tür katkılar sunabileceğidir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Kur'an'da aileye dair ortaya konan temel değerleri ve prensipleri tespit ederek, bu ilkelerin modern aile yapısında yaşanan sorunlara karşı nasıl bir yön göstericilik taşıyabileceğini analiz etmektir. Meveddet, rahmet, sadakat, adalet, istişare, sabır ve merhamet gibi kavramlar Kur'an'ın aile tasavvurunda öne çıkan temel öğelerdir. Bu ilkeler, sadece bireysel değil, toplumsal düzeyde de aile yapısının sürdürülebilirliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Çalışmanın özgünlüğü, Kur'an merkezli bir yaklaşımı sistemli ve sosyolojik bir çerçevede ele alarak, mevcut literatürde yeterince ele alınmamış bir bakış açısı sunmasından kaynaklanmaktadır. Zira çağdaş aile kuramları çoğunlukla seküler paradigmalara şekillenmekte; dinin toplumsal değer inşasındaki kurucu rolü ise büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Oysa Kur'an'da aile, yalnızca biyolojik ya da sosyal bir birlik değil; aynı zamanda ilahi düzenin yeryüzündeki bir yansımasıdır. Çalışmada betimsel yöntem çerçevesinde içerik analizi uygulanmış; ilgili ayetler yorumlanmış ve bu ilkeler çağdaş sosyolojik kuramlarla karşılaştırılmıştır. Ayrıca bazı güncel saha araştırmaları ve uzman görüşleri de değerlendirmeye dahil edilmiştir. Bu veriler ışığında ulaşılan sonuç şudur: Kur'an'ın aileye dair meveddet (sevgi), rahmet (merhamet), adalet, sadakat ve istişare ilkeleri, yalnızca soyut değerler değil; eşler arası güveni, iletişimi ve sorumluluk paylaşımını güçlendiren, aile içi dengeyi koruyan somut rehberlerdir.

Anahtar Kelimeler:

Kur'an, Aile Kurumu, Modernleşme, Dinî Değerler, Toplumsal Dönüşüm

Atıf/Citation

Yetik, Ş. (2025). Modern Dünyada Aile Kurumunun Dönüşümü ve Kur'an'ın Rehberliği. YUVA Dergisi, 3(2), 269-284.

Yetik, Ş. (2025). The Transformation of the Family Institution in the Modern World and the Guidance of the Qur'an. Journal of YUVA, 3(2), 269-284.

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.

This article was checked by iThenticate.

The Transformation of the Family Institution in the Modern World and the Guidance of the Qur'an

ABSTRACT

This study explores the multifaceted transformation of the family institution in contemporary societies and examines how the Qur'an, as a foundational religious text, contributes to addressing emerging familial challenges. Rapid processes such as individualization, secularization, urbanization, and digitalization have led to the erosion of traditional family structures. These changes are reflected in the rise of divorce rates, weakening parent-child relationships, and shifting gender roles. These developments indicate not only a sociological transformation but also a broader moral and spiritual crisis. The aim of this study is to identify the core Qur'anic principles related to family—such as affection (mawadda), compassion (rahma), loyalty, justice, consultation (shura), and patience—and analyze how these values can serve as guiding frameworks for addressing modern family-related problems. The study underscores the Qur'an's potential to offer ethical and relational stability amid contemporary disruptions. The originality of this study stems from its systematic and sociological treatment of a Qur'an-centered approach, offering a perspective that has been largely neglected in the existing literature. Contemporary family theories are predominantly shaped by secular paradigms, while the constructive role of religion in the formation of social values is often overlooked. In contrast, the Qur'an portrays the family not merely as a biological or social unit, but as a manifestation of the divine order reflected on earth. Methodologically, the research employs a qualitative and descriptive approach. Relevant Qur'anic verses are examined through content analysis and contextual interpretation. These findings are then evaluated in light of contemporary sociological theories and supported by recent field studies and expert commentary. Based on these findings, it can be concluded that the Qur'an's principles regarding the family—mawaddah (love), rahmah (mercy), 'adālah (justice), şidq (faithfulness), and shūrā (mutual consultation)—are not merely abstract values; rather, they serve as concrete guidelines that strengthen trust, communication, and the sharing of responsibilities between spouses, thereby preserving balance and harmony within the family.

Keywords:

Qur'an, Family Institution, Modernization, Religious Values, Sociological Transformation

Giriş

Modernleşme, sekülerleşme, bireyselleşme ve dijitalleşme gibi dinamikler, günümüzde sadece bireylerin değil, toplumsal yapıların da derin dönüşümler yaşamasına neden olmaktadır. Modernleşme, geleneksel otorite biçimlerinin çözülerek yerine birey merkezli, rasyonaliteye dayalı ve teknolojik temelli yeni yaşam biçimlerinin yerleşmesini ifade eder (Berger, 1999, s. 35-38; Giddens, 2021, s. 37-45). Sekülerleşme, dinin birey ve toplum üzerindeki belirleyiciliğinin zayıflaması ve özel alana itilmesi sürecidir (Berger, 2015, s. 107-115). Bu dönüşümden en çok etkilenen kurumlardan biri ise aile yapısıdır. Evliliklerin istikrarı, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliği, toplumsal cinsiyet rollerinin değişimi ve kuşaklar arası iletişim gibi başlıklar, günümüz aile kurumunun hem işlevsel hem de değer temelli olarak yeniden sorgulanmasına yol açmaktadır (Bauman, 2003, s. 8-14; Gülerce, 2014, s. 57-62).

Bu çalışma, söz konusu krizin çözümünde dinin, özellikle de Kur'an'ın nasıl bir yön göstericilik sunduğunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kur'an'da aile ile ilişkili kavramlar;—meveddet (sevgi), rahmet (merhamet), sadakat, adalet ve istişare (şûrâ) gibi—modern aile sorunları karşısında sunduğu ilkesel çerçeve, hem bireysel hem toplumsal düzeyde dikkate değer bir çözüm potansiyeli taşımaktadır (Yazır, 1993, s. 3474-3476). Bu çalışma, modern aile teorilerinin çoğunlukla seküler paradigmalara dayandığı mevcut literatüre, Kur'an merkezli yeni bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır. Çalışma hem klasik İslami kaynaklardan hem de çağdaş sosyolojik literatürden faydalanarak disiplinler arası bir okuma denemesi ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında betimsel yöntem esas alınmış; ilgili ayetlerin içerik ve anlam analizleri gerçekleştirilmiş, ardından bu veriler çağdaş sosyolojik kuramlarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Böylece Kur'an'ın aileye dair ortaya koyduğu ilkelerin, modern aile krizlerine karşı zamanlar üstü bir rehberlik sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu tablo içinde kadın ve aile konusu, kültür bağlantılı bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek modernizm gerekse post-modernizmin etkileri karşısında köklerin incelenmesi ve bu köklerden “yeni”ye uyum sağlayabilecek olan kültürel formların korunarak, diğerlerinin değişim seyrinin kendi haline bırakılması için, öncelikle mazi ve haldeki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi gereklidir. Genel olarak, somut kültürel öğeler daha net değerlendirmeye alınabilirken, soyut kültürel miras noktasında yöntem sorunlarından kaynaklı bir ihmal ya da ikinci plana itilme durumu söz konusudur. Ancak bir dünya görüşünü ortaya çıkaran ilk unsur, gündelik hayatı şekillendiren soyut öğeler olmakla birlikte, somut öğeler

bunların neticesinde var olagelmıştır. Bu nedenle son dönem çalışmalar, kültür ve kültürlerarası çalışmalar açısından kültürün bütün öğeleri yanında sözlü kültür öğelerini de dikkate almakta ve hatta bu öğelerden cereyan eden dünya görüşlerini anlamaya çalışmaktadır. Yine Türk kültür havzası içinde yer alan sözlü kültür örneklerinden yola çıkılarak, fikri arka planın ve kadın ve aile konusundaki dünya görüşünün anlaşılması önemlidir. Bu bağlamda, sözlü kültür öğeleri içinde kadın ve aileye ilişkin olan ve Türk dünya görüşünü yansıtan örnekler ele alınarak, felsefi bir yöntemle anlaşılmasına çalışılacaktır.

1. Yöntem/Araştırma Deseni

Bu çalışma, doküman incelemesine dayalı nitel ve betimsel bir araştırma yaklaşımına sahiptir. Araştırma hem klasik İslam tefsir geleneği hem de modern sosyolojik düşünce bağlamında, aileye ilişkin Kur’ân ayetlerinin tematik olarak belirlenmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Çalışmanın amacı istatistiksel genelleme yapmak değil, anlam derinliği ve normatif bir analiz ortaya koymaktır.

1.1. Evren ve Örneklem

Kavramsal bir araştırma olarak bu çalışmanın “evreni” şunları kapsamaktadır:

- (i) Aileyle ilgili Kur’ân ayetleri (örneğin Rûm 30/21; Nisâ 4/1; Bakara 2/187; Şûrâ 42/40),
- (ii) Klasik tefsir ve ahlak kaynakları (örneğin Râzî, Gazzâlî, Elmalılı Hamdi Yazır),
- (iii) Aile üzerine yazılmış modern sosyolojik eserler (örneğin Parsons, Bauman, Beck, Giddens).

Çalışmada insan katılımcı bulunmamaktadır; analiz tamamen metinsel kaynaklara dayanmaktadır.

1.2. Veri Toplama Araçları

Veriler birincil dini metinlerden (Kur’ân, tefsir eserleri ve klasik ahlak literatürü) ve ikincil akademik kaynaklardan (modern aile sosyolojisi üzerine kitap ve makaleler) elde edilmiştir. Kaynak seçiminde aile, evlilik, istişare, adalet, merhamet gibi tematik anahtar kelimeler kullanılarak kapsamlı bir kavramsal tarama yapılmıştır.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Seçilen Kur'an ayetleri ve ilgili metinler üzerinde tematik içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Veriler, aile değerleri, kişilerarası roller ve çatışma–uzlaşma gibi kategoriler altında kodlanmıştır. Elde edilen tematik bulgular, özellikle işlevselci, feminist ve postmodern yaklaşımlar olmak üzere modern aile teorilerinin çerçeveleriyle karşılaştırılmış; benzerlik ve farklılık noktaları değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmalı analiz, Kur'an ahlakı ile modern sosyal teoriyi birbirine bağlayan çok boyutlu bir okuma imkânı sunmuştur.

1.4. Araştırma Etiği

Bu çalışmada, insan veya hayvan denekleri, klinik deneyler ya da kişisel veri gerektiren herhangi bir uygulama yer almadığı için etik kurul onayı gerekmemektedir. Bununla birlikte, araştırma ve yayın etiğine ilişkin tüm ilkeler —atıfların doğruluğu, fikrî mülkiyet haklarına saygı ve intihalden kaçınma— titizlikle gözetilmiştir. Klasik kaynaklar için doğrulanmış baskılar (örneğin Şamela dijital kütüphanesi) kullanılmış, modern kaynaklar APA standartlarına uygun biçimde atıflanmıştır.

2. Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü ve Kriz Dinamikleri

Aile kurumu, insanlık tarihi boyunca hem biyolojik sürekliliğin hem de kültürel aktarımın temel yapılarından biri olmuştur. Ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanan modernleşme süreci, bu yapının hem biçimsel hem de işlevsel boyutunda köklü dönüşümler meydana getirmiştir. Modernleşme, geleneksel otorite biçimlerinin çözülerek yerini birey merkezli, rasyonaliteye dayalı ve seküler temelli yeni toplum modellerine bırakması sürecidir (Giddens, 2021, s. 37-45; Habermas, 1987, s. 141-145). Bu süreçle birlikte endüstrileşme, kentleşme, bireyselleşme ve dijitalleşme gibi dinamikler; geleneksel geniş aile modelinin çözülmesine ve çekirdek aile tipinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda evlilik dışı birliktelikler, tek ebeveynli aile yapıları ve geç evlilik ya da hiç evlenmeme eğilimleri, sosyolojik olarak daha görünür hâle gelmiştir (Beck & Beck-Gernsheim, 2012).

Kadının kamusal alandaki rolünün artması, geleneksel aile içi iş bölümünü yeniden tanımlamış; bu da bazı durumlarda toplumsal cinsiyet rollerinde çatışmalara yol açmıştır. (Bauman, 2023; Göle, 1996, s. 88-90) Cinsiyet algılarındaki bu değişim, kuşaklar arası değer farklılıklarını derinleştirerek ebeveyn-çocuk ilişkilerinde otorite boşluğuna sebep olmuştur. Tüm bu süreçler yalnızca yapısal bir değişim değil, aynı zamanda ahlaki ve psikolojik bir kırılmanın da göstergesidir. Aile, bir yandan bireyin özgürleşme ve kendini gerçekleştirme

arayışı ile yeniden şekillenirken, diğer yandan meveddet, güven, sadakat gibi değerlerin zayıflamasıyla içten içe çözülmüştür (MacIntyre, 2007, s. 239-242).

Nitekim artan boşanma oranları, evlilikten kaçınma eğilimleri, yalnızlık, aidiyet eksikliği ve duygusal doyumsuzluk gibi olgular, aile krizinin güncel ve çok boyutlu yansımalarıdır (B. Kara, 2018, s. 374-385; Taylor, 2007, s. 475-480). Bu dönüşüm süreci sosyal bilimler açısından farklı paradigmlarla yorumlanmakta; ancak dinî ve manevî boyutu ihmal edildiğinde analizler eksik kalmaktadır. Oysa Kur'ân gibi kutsal metinlerin, yalnızca normatif değil, aynı zamanda ahlaki ve yapısal düzeyde bir "iyileştirici" ilke sistemi sunduğu açıktır. Bu bağlamda, aile kurumunun yeniden inşasında vahiy merkezli referansların göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir (Râzî, 1999, s. 44-47).

3. Kur'ân'da Aileye Dair Temel Değerler ve İlkeler

Kur'ân-ı Kerim, aile kurumunu yalnızca sosyal bir birliktelik olarak değil, aynı zamanda ilahi iradenin yeryüzündeki tezahürü olarak tanımlar. Ailenin kurulması, sürdürülmesi ve korunması sürecinde Kur'ân'ın sunduğu temel ilkeler, bireyler arası ilişkilerde adalet, merhamet ve dengeyi esas alır. Rum Suresi 21. ayette geçen "meveddet (sevgi)" ve "rahmet (merhamet)" kavramları, eşler arası ilişkinin yalnızca hukuki değil, duygusal ve ruhsal boyutlarını da yücelten bir yaklaşım sunar (Râzî, 1999, s. 44-47; Yazır, 1993, s. 3474-3476). Aynı şekilde, Nisâ Suresi 1. ayette insanlığın tek bir nefisten yaratıldığına dikkat çekilerek insanî eşitlik ve yaratılıştaki ortaklık ilkesi vurgulanır (Mâtürîdî, 2005, s. 89-91; Yazır, 1993, s. 1354-1355).

Kur'ân'da geçen adalet ('adl), istişare (şûrâ), sadakat, sabır (sabr) ve sorumluluk gibi değerler hem eşler arası ilişkide hem de ebeveyn-çocuk bağında yönlendirici ilkeler olarak yer bulur. Bu değerlerin pek çoğu, İslâm ahlâkı ve aile hukuku literatüründe "aile hayatının ruhu" olarak değerlendirilmiştir (Gazzâlî, 2019, s. 197-202). Kur'ân, aileyi geçici hazlara dayanan bir kurum değil, huzur ve sakinet ortamı olarak nitelendirir (Rûm 30/21). Bu yönüyle aile, hem düzenli toplumsal yapının hem de bireysel mutluluğun temelidir (İbn 'Âşûr, 1984a, s. 23-25).

Kur'ân'da aile sadece bireyler arası ilişkilerin alanı değil, aynı zamanda toplumsal bütünlüğün sigortasıdır (Akbulut, 2021, s. 1081-1085). Kur'ân'da aileye atfedilen bu değerler yalnızca ahlaki yönüyle değil, aynı zamanda bir toplumsal sözleşme mantığı içerisinde işlevselleşir (Karaman, 2012, s. 114-117). Özellikle meveddet ve rahmet kavramları, sadece duygusal bağları değil, aileyi toplumsal istikrarın ana çekirdeği olarak gören bir yaklaşımı temsil eder (Erkut, 2024, s. 18-19). Ailede adaletin gözetilmesi, istişare kültürünün yerleşmesi,

karşılıklı hak ve sorumlulukların bilinmesi, duygusal ihtiyaçların dikkate alınması, Kur'an'ın ortaya koyduğu aile yapısının temel taşlarını oluşturur (Yalçın, 2023, s. 45-47). Bu ilkeler, modern aile yapısında yaşanan çözümlere karşı sağlam bir etik zemin ve yeniden inşa perspektifi sunar. Böylece Kur'an, aileyi hem maddi hem de manevi yönleriyle kuşatan bütüncül bir sistem olarak ortaya koymakta; bireysel huzurun ötesinde toplumsal ahengin de teminatı haline getirmektedir.

4. Kur'an'da Eşler Arası İlişki ve Aile İçi Roller

Kur'an-ı Kerim, eşler arasındaki ilişkiyi rekabet ya da tahakküm üzerine değil, karşılıklı tamamlayıcılık, denge ve anlayış üzerine kurar. Bakara Suresi 187. ayette geçen “Onlar sizin için birer elbisedir, siz de onlar için birer elbisesiniz” ifadesi, eşlerin birbirine hem koruyucu, hem örtücü hem de tamamlayıcı olduğunu vurgular (Yazır, 1993, s. 870-872). Bu mecazi anlatım, evliliğin yalnızca biyolojik ya da hukuki bir birliktelik değil, derin bir ruhsal ve ahlaki dayanışma içerdiğini ortaya koyar. Nisâ Suresi 34. ayet ise çoğu zaman yanlış anlaşılan, fakat bütüncül Kur'an ilkeleri içinde dikkatle değerlendirildiğinde “koruma, sorumluluk alma ve gözetme” çerçevesinde okunması gereken bir metindir (İbn 'Âshûr, 1984b, s. 165-168; Mevdudi, 2020, s. 354-356).

Bu bağlamda erkeğin “kavvam” olarak tanımlanması, üstünlük değil; geçim sorumluluğu ve aileyi gözetme göreviyle ilişkilendirilmiştir (Al-Qurtubî, 2006, s. 98-101). Aynı şekilde, kadının aile içinde sevgi, denge ve şefkatin merkezinde yer aldığı, Kur'an'ın dolaylı anlatımlarında görülmektedir.

Kur'an, eşler arası ilişkinin yol gösterici ayetleri ışığında, istişare (Bakara 2/233), affedicilik (Şûrâ 42/40) ve sabır gibi temel değerlerle yürütülmesini öngörür. Aile içindeki roller sabit ve katı değil; bağlam, zaman ve karşılıklı rızaya göre şekillenebilen esnek bir yapıdadır (Gazzâlî, 2019, s. 210). Bu yönüyle Kur'an, geleneksel toplumlarda hâkim olan cinsiyet kalıplarının ötesine geçerek, adalet ve rahmet temelli bir aile modeli önerir. Kur'an'daki bu yaklaşım, modern dönemde sıkça tartışılan toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi otorite meselelerine dengeli ve ilkeli bir çözüm sunmaktadır (Abdel'haleem, 2010, s. 122-125; Erkut, 2024, s. 18-19).

Nisa Suresi 34. ayet, Kur'an'daki aile yapısına dair en çok tartışılan metinlerden biridir. Ayette geçen “erkekler kadınlar üzerinde kavvamdır” ifadesi, Taberî, Râzî ve Kurtubî gibi klasik müfessirlerce genellikle ekonomik sorumluluk ve aile reisliği bağlamında yorumlanmıştır (Çelik, 2022, s. 15-17; Kurtubî, 1967, s. 168-170; Râzî, 1420, s. 90-92; Taberî,

2001, s. 61-63). Kavvamlık, güç kullanımı değil, himaye ve sorumluluk bilinci olarak anlaşılmıştır. Ancak çağdaş dönemde bu ayet, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında patriyarkal bir dayanak olarak eleştirilmiştir. Feminist okumalarda ayetin tarihsel bağlamdan kopararak yorumlandığı savunulurken, bazı Müslüman araştırmacılar ayetin asli gayesinin aile düzenini koruma ilkesi olduğunu vurgulamıştır (Barlas, 2002a, s. 186-190; Geniş, 2017, s. 33; Wadud, 1999, s. 70-74).

Ayetin sonunda yer alan “ve-đribûhunne” (onları dövün) ifadesi ise tarih boyunca en çok eleştirilen kısımlardan biri olmuştur. Bazı müfessirler bunu son çare, hafif ve zarar vermeyen bir uyarı olarak açıklarken (Mevdudi, 2020, s. 314-317), çağdaş yorumcular bu hükmün, Kur’ân’daki adalet ve rahmet ilkeleriyle birlikte pedagojik geçerliliğini yitirdiğini savunmuştur (Ülgen, 2019, s. 35). Ayetin lafzı kadar amacı da dikkate alındığında, Kur’ân’ın bu hükmüyle aile içi otoriteyi güçlendirmek değil, çözümleri önleyecek bir düzenleyici ilke sunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim maksadı merkeze alan yorumlar hem klasik tefsir geleneğiyle hem de çağdaş aile anlayışıyla uyumlu bir çizgi sunmaktadır.

5. Aile İçindeki Çatışmalar ve Uyum Sürecine Kur’ânî Yaklaşım

Kur’ân, aile kurumunu idealize etmekle birlikte, insan doğasına uygun olarak çatışma, anlaşmazlık ve gerilim ihtimalini de göz ardı etmez. Aile içi çatışmalarda yalnızca bireylerin niyeti değil, çözüm yollarının adil ve sağlıklı biçimde işletilmesi de büyük önem arz eder. Kur’ân bu süreçte şûrâ (istişare), sabr, afv, ‘adl (adalet) ve ıslah (uzlaştırma, onarma) gibi ilkeleri ön plana çıkarır (Yazır, 1993, s. 1372-1374).

Özellikle Nisa Suresi 35. ayette geçen “Her iki taraftan birer hakem tayin edilmesi” yönündeki ilke, evlilikte yaşanabilecek ciddi anlaşmazlıklarda yalnızca bireylerin değil, aile çevresinden ya da toplumdan gelen destek mekanizmalarının da devreye girmesini önerir (Mevdudi, 2020, s. 315). Bu sistem, duygusal yükün paylaşılmasını sağlarken aynı zamanda daha sağlıklı kararlar alınmasını kolaylaştırır. Kur’ân’da af ve bağışlama, yalnızca bireysel erdem değil, aile ilişkilerinde kriz önleyici bir davranış biçimi olarak da teşvik edilir. Şûrâ Suresi 40. ayette geçen “Kim affeder ve ıslah ederse, onun ödülü Allah’a aittir” ifadesi, bu ilkeyi destekleyen temel örneklerden biridir.

Kur’ân aynı zamanda öfkeye kapılmamayı, zulümden kaçınmayı, tepkide aşırılığa gitmemeyi ve adaleti elden bırakmamayı öğütler. Sabır ise hem bireysel hem ilişkisel düzlemde süreklilik sağlayan bir ahlaki dayanak olarak sunulur (Bakara 153; Âl-i İmrân 200). Bu yönüyle

Kur'an'ın çatışma çözüm modeli yalnızca çözüm odaklı değil, aynı zamanda ilişkiyi onarıcı ve duygusal dengeyi koruyucu bir yapıdadır (Yazır, 1993, s. 4763-4764).

Modern psikolojik danışmanlık modellerinde de benzer şekilde empati, duygusal farkındalık, aktif dinleme ve sağlıklı iletişim gibi ilkeler öne çıkmakta; bireyler arası anlaşmazlıkların sadece davranışsal değil, bilişsel-ruhsal düzlemde de ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında, Kur'an'ın önerdiği ilkesel yapı ile çağdaş yaklaşımlar arasında dikkat çekici bir benzerlik bulunmaktadır. Dolayısıyla Kur'an'daki bu evrensel değerler, aile içi çatışmaların çözümünde yalnızca geçmiş toplumlara değil, bugünün insanına da hitap eden zamanlar üstü ilkeler sunmaktadır (Fromm, 1956, s. 100-104; Gottman & Silver, 2015, s. 47-52; Kasapoğlu, 2017, s. 45).

6. Kur'an Perspektifi ile Modern Aile Teorilerinin Karşılaştırılması

Modern aile kuramları, özellikle 20. yüzyıldan itibaren sosyolojinin temel araştırma alanlarından biri hâline gelmiş ve aile yapısındaki değişimleri analiz eden çeşitli modeller geliştirilmiştir. Talcott Parsons gibi yapısal-fonksiyonalist kuramcılar, çekirdek ailenin endüstriyel toplumlar için işlevsel bir model olduğunu ileri sürmüş; çocuğun sosyalleşmesi ve yetişkin bireyin duygusal tatmini gibi işlevlere vurgu yapmışlardır (Parsons, 1964, s. 96-105). Feminist kuramlar ise, özellikle ikinci dalga feminizmle birlikte, aileyi ataerkil yapılar aracılığıyla kadını bastıran ve ikincil konuma iten bir kurum olarak değerlendirmiştir (Millett, 2000, s. 33-37). Anthony Giddens, Ulrich Beck ve Zygmunt Bauman gibi geç modernlik kuramcıları ise “likit ilişkiler”, “refleksif birey” ve “kuralsızlaşma” gibi kavramlarla, modern ailenin belirsizlik, süreksizlik ve güvensizlik içinde yeniden şekillendiğini ifade etmişlerdir (Bauman, 2003, s. 8-15; Beck, 1992, s. 119-122; Giddens, 1993, s. 86-89).

Bu yaklaşımlar, aile kurumundaki çözümleri anlamada önemli katkılar sunmakla birlikte, çoğu zaman ahlakî ve manevî değerleri analiz dışında bırakmakta, aileyi yalnızca ekonomik, cinsel ya da psikolojik bir yapı olarak ele almaktadır (Barlas, 2002, s. 164-167; Donati, 2011, s. 14-18). Oysa Kur'an, aileyi hem bireysel hem toplumsal hem de ilahi düzlemde anlamlandırır. Aile, sadece sosyal bir birliktelik değil; aynı zamanda rahmet, adalet ve bağlılık gibi temel değerlerin vücut bulduğu manevi bir yapıdır (Qutub, 1992, s. 188-192; Yazır, 1993, s. 3474-3476). Kur'an'da aile bireyleri arasında karşılıklı hak ve sorumluluk dengesi gözetilir; güç değil, emanet ve liyakat esas alınır.

Kur'an'ın sunduğu model, modern teorilerdeki bazı tespitlerle örtüşmektedir. Örneğin karşılıklı iletişim, rollerin esnekliği, duygusal denge gibi başlıklar açısından Kur'an ile modern

yaklaşımlar arasında benzerlik kurulabilir. Ancak Kur’ân’ın dayandığı temel değerler kümesi, bu teorilerden önemli ölçüde farklıdır. Kur’ân, aileyi bireyin özgürlüğünü sınırlayan değil; onun fitrî ihtiyaçlarını karşılayan, ona güven ve aidiyet sunan bir “merhamet evi” olarak tanımlar (Nasr, 2010, s. 221-225; Topçu, 2021, s. 45; Yazır, 1993, s. 4003). Bu yönüyle Kur’ân, sadece tanımlayıcı değil, aynı zamanda normatif bir model sunar.

Kur’ân merkezli yaklaşım; modern aile teorilerinin eksik bıraktığı ahlakî ve ruhsal boyutu tamamlayıcı bir işlev görür. Kur’ân, aileyi yalnızca analiz edilmesi gereken bir olgu olarak değil, korunması ve inşa edilmesi gereken bir değer olarak ele alır. Bu bütüncül yapı, hem bireysel huzura hem de toplumsal dengeye katkı sağlayacak güçlü bir çerçeve sunmaktadır (Kolektif, 2020, s. 35).

7. Genel Değerlendirme ve Öneriler

Modern dünyada aile kurumunun yaşadığı kırılmalar, yalnızca yapısal değil, aynı zamanda değer temelli bir erozyonun da göstergesidir. Toplumsal cinsiyet algılarındaki dönüşüm, bireyselleşmenin teşviki ve dijitalleşme gibi unsurlar; aileyi sadece bir beraberlik biçimi değil, aynı zamanda anlam, güven ve aidiyet üretme zemini olarak da zayıflatmıştır (Beck, 1992, s. 111-115; Donati, 2019, s. 89). Bu çalışma, söz konusu dönüşüm sürecinde Kur’ân’ın aileye dair sunduğu temel ilkelerin hem bireysel hem toplumsal düzeyde yeniden düşünölmeye değer bir model sunduğunu ortaya koymuştur. Kur’ân’da öne çıkan meveddet, rahmet, sabır, sadakat, adalet ve istişare gibi değerler; çağdaş aile yapılarında görölen çözölmeye, iletişimsizlik ve sorumluluk boşluğu gibi krizlere karşı ilkesel ve ahlakî bir çerçeve sağlamaktadır (Fromm, 1956, s. 104; Nasr, 1989, s. 210; Yazır, 1993, s. 3474-3476, 1993, s. 4763-4764).

Modern aile kuramları, toplumsal değışimleri açıklamada başarılı olmakla birlikte, değer temelli bir yönlendirme sunmaktan çoğu zaman uzaktır. Bu nedenle Kur’ân merkezli yaklaşım, yalnızca teorik bir alternatif değil, aynı zamanda toplumsal barış ve bireysel huzur açısından pratik sonuçları olan normatif bir model olarak değeriendirilmelidir (Kara, 2018, s. 382; MAK, 2016, s. 45). Özellikle eşler arası ilişkilerde karşılıklı sorumluluk bilinci, aile içi anlaşmazlıklarda uzlaştırmacı yöntemler ve çocuk terbiyesinde merhamet merkezli bir rehberlik anlayışı, Kur’ân’ın çağımıza sunduğu katkılar arasında yer almaktadır (Gottman & Silver, 2015, s. 48).

Bu bağlamda, Kur’ân’da yer alan aile değerlerinin; eğitim sistemine, aile danışmanlığı modellerine, medya içeriklerine ve sosyal politikalara entegre edilmesi, yalnızca Müslöman

toplumlar için değil, evrensel insani ilkeler temelinde tüm insanlık için sürdürülebilir bir toplumsal denge kurulmasına katkı sunabilir (Doniger, 2011, s. 94; Kılınçer, 2022, s. 36).

Ayrıca dinî eğitimin aile merkezli bir içerikle zenginleştirilmesi; Kur'ân'ın aileye dair sunduğu rahmet, denge ve adalet ilkelerinin, çocuk yaşlardan itibaren içselleştirilmesini mümkün kılacaktır (Bayram, 2017, s. 121-124). Nihayetinde Kur'ân, sadece geçmişin aile yapısını idealize eden değil, her çağda aileyi koruyan ve dönüştüren ilkelere sahip, zamanlar üstü bir rehber olarak yeniden düşünülmeyi hak etmektedir (Abdel'haleem, 2010, s. 119).

Sonuç

Bu çalışma, modern dünyanın aile yapısını nasıl dönüştürdüğünü ve bu dönüşümün yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda ahlaki, psikolojik ve metafizik düzeyde derin bir kırılmaya yol açtığını ortaya koymuştur. Endüstrileşme, bireyselleşme ve dijitalleşme gibi modernleşme süreçleri, aileyi hem yapısal hem de değer temelli açıdan zayıflatmış; bu durum toplumsal bağları gevşetmiş, bireyleri yalnızlaştırmış ve ilişkileri geçicilik sarmalına sokmuştur. Modern aile kuramları bu değişimi çeşitli açılardan analiz etmiş olsa da çoğunlukla dinî ve ahlaki referansları dışlayarak çözüm değil, sadece tanım üretmiştir.

Kur'ân-ı Kerim ise, aileyi sadece toplumsal bir birim olarak değil, insan fitratına uygun, rahmetin, adaletin ve sevginin tezahür ettiği ilahi bir sistem olarak tanımlar. Aileyi huzur, sekinet, meveddet ve merhamet gibi kavramlarla tarif eden Kur'ân, bu kurumun hem bireysel ruhsal denge hem de toplumsal bütünlük açısından taşıdığı önemi zamanlar üstü bir ilkeler bütünüyle ortaya koyar. Kur'ân'daki aile modeli, sadece normatif bir yapı değil; aynı zamanda ahlaki, duygusal, hukuki ve sosyal yönleriyle bütüncül bir yaşam çerçevesidir.

Bu bağlamda Kur'ân'ın aileye dair sunduğu temel değerler—adalet, sabır, istişare, sadakat, bağışlayıcılık—modern aile krizlerinin aşılmasında yalnızca teorik değil, doğrudan uygulanabilir çözüm imkânları sunmaktadır. Özellikle eşler arası ilişkilerde karşılıklı sorumluluğun vurgulanması, aile içi çatışmalarda uzlaştırıcı yaklaşımların önerilmesi ve çocuk terbiyesinde merhamet merkezli bir modelin benimsenmesi, Kur'ân'ın çağlar üstü hikmetini açıkça yansıtmaktadır.

Bu doğrultuda Kur'ân merkezli bir yaklaşım, aileyi yalnızca koruma altına alan değil, aynı zamanda onu yeniden inşa eden bir ahlaki ve toplumsal dönüşüm perspektifi sunmaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca Müslüman topluluklar için değil, insanlığın ortak değer zemininde bütünleştirici ve onarıcı bir model olarak evrensel bir geçerliliğe sahiptir. Aile, insanın anlam

arayışının, sevilme ve bağ kurma ihtiyacının karşılandığı bir zemin olduğu sürece, Kur'ân'ın sunduğu ilkeler, her dönemde hem bireyler hem toplumlar için canlı, diri ve yol gösterici olmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Abdel Haleem, M. (2010). *Understanding the Qur'an: Themes and Style*. I.B. Tauris.
- Akbulut, S. (2021). Diyanet İşleri Başkanlığının Aile Konusunda Söylemleri ve Hedefleri. İçinde *Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Peygamberimiz ve aile: 21-24 Kasım 2019 Antalya* (1. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Al-Qurtubī, M. ibn A. (2006). *Al-Jāmi' li-Aḥkām al-Qur'ān* (C. 5). Dār al-Kutub al-'Ilmiyya.
- Barlas, A. (2002). *Believing Women in Islam: Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur'an*. University of Texas Press.
- Bauman, Z. (2003). *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*. Polity Press.
- Bauman, Z. (2023). *Akışkan Modernite* (S. O. Çavuş, Çev.). Tellekt.
- Bayram, A. (2017). Kur'an ve Sünnetteki Değerler Sistemi Perspektifinden Tâlim ve Terbiye Metodunun Analizi. *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, 3(1), 115-156.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity* (1st edition). SAGE Publications Ltd.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2012). *Aşkın Normal Kaosu* (N. Ermiş, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları.
- Berger, P. L. (1999). *Dinin Sosyal Gerçekliği: Bilgi Sosyolojisine Bir Katkı*. İnsan Yayınları.
- Berger, P. L. (2015). *Kutsal Şemsiye/Dinin Sosyolojik Teorisinin Ana Unsurları* (A. Coşkun, Çev.). Rağbet Yayınları.
- Çelik, H. (2022). Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil). *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi*, 11, 1-29. <https://doi.org/10.54958/iad.1070019>
- Donati, P. (2011). *Relational Sociology: A New Paradigm for the Social Sciences*. Routledge.
- Donati, P. (2019). *Family and Relational Sociology*. Routledge.
- Doniger, W. (2011). *The Implied Voice of Scripture*. Oxford University Press.
- Erkut, A. (2024). Evlilik Kurumunun Duygusal Temelleri. *Diyanet Aile Dergisi*. <https://diyanethabercomtr.teimg.com/diyanethaber-com-tr/uploads/2024/11/aile-kasim-2024.pdf>
- Fromm, E. (1956). *The Art of Loving*. Harper & Row.
- Gazali, İ. (2019). *İhyau Ulumi'ddin Tercümesi* (A. Serdaroğlu, Çev.; C. 2). Bedir Yayınları.

- Geniş, M. D. (2017). *Kadının Denkliği Boşanma Sorunu ve Kur'an'a Göre Çözümü*. Yüzleşme Yayınları.
- Giddens, A. (1993). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love, and Eroticism in Modern Societies* (First Edition). Stanford University Press.
- Giddens, A. (2021). *Modernliğin Sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gottman, J. M., & Silver, N. (2015a). *The Seven Principles for Making Marriage Work*. Harmony Books.
- Gottman, J. M., & Silver, N. (2015b). *The Seven Principles for Making Marriage Work*. Harmony Books.
- Göle, N. (1996). *Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme*. Metis Yayınları.
- Gülerce, A. (2014). *Modernlik, Kimlik ve Aile: Postmodern Dönüşümün Sosyal Psikolojisi*. Bağlam Yayıncılık.
- Habermas, J. (1987). *The Philosophical Discourse of Modernity*. MIT Press.
- Ibn 'Āshūr, M. al-Ṭāhir. (1984a). *Al-Taḥrīr wa al-Tanwīr* (C. 21). Dār al-Tūnisiyya li al-Nashr.
- Ibn 'Āshūr, M. al-Ṭāhir. (1984b). *Al-Taḥrīr wa al-Tanwīr* (C. 5). Dār al-Tūnisiyya li al-Nashr.
- Kara, B. (2018). Türkiye'de Aile Yapısının Değişimine Etki Eden Dinamikler. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 40, 374-385. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.399236>
- Kara, M. (2018). Modernleşme Sürecinde Aile Kurumunun Dönüşümü. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 18(2), 382.
- Karaman, H. (2012). *Tefsirlerde Aile ve Toplum Anlayışı*. Ensar Neşriyat.
- Kasapoğlu, A. (2017). *Kur'an'da İletişim Psikolojisi*.
- Kılınçer, H. (2022). *Aileye Tutunmak Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı*. Çamlıca Yayınları.
- Kolektif. (2020). *Adalet ve İhsan Bağlamında Aile*. Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Kurtubî, E. A. M. b. A. el-Ensârî. (1967). *El-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân* (C. 5). Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye. <https://shamela.ws/book/10055/1726>
- MacIntyre, A. (2007). *After Virtue: A Study in Moral Theory*. University of Notre Dame Press.

- MAK, M. A. K. (2016). *Başta Cinsel İstismar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*. TBMM. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss442.pdf>
- Mâturîdî, A. M. (2005). *Te'vîlâtü'l-Kur'ân* (C. 5). Dâr al-Kutub al-'İlmiyya.
- Mevdudî, E. A. (2020). *Tefhimu'l Kur'an / Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri* (M. H. Kayani, A. Ünal, H. Aktaş, N. Şişman, Y. Karaca, & İ. Bosnalı, Çev.; C. 1). İnsan Yayınları.
- Mevdûdî, E.-A. (2018). *Tefhîmu'l-Kur'ân* (C. 1). İnsan Yayınları.
- Millett, K. (2000). *Sexual Politics*.
- Nasr, S. H. (1989). *Islamic Life and Thought*. State University of New York Press.
- Nasr, S. H. (2010). *Knowledge and the Sacred*. SUNY Press.
- Parsons, T. (1964). *The Social System*. The Free Press/Macmillan.
- Qutub, S. (1992). *Fî Zilâl al-Qur'ân* (C. 4). Dâr al-Shurûq.
- Râzî, F. al-Dîn. (1999). *Mefâtîhu'l-Gayb (et-Tefsîru'l-Kebîr)* (C. 10). Dâr al-Fikr.
- Taberî, E. C. M. b. C. (2001). *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* (C. 5). Dâru'l-Fikr. <https://shamela.ws/book/7364/349>
- Taylor, C. (2007). *A Secular Age*. Belknap Press.
- Topçu, M. (2021). *Kur'an'da Aile Örnekleri*. Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Ülgen, E. (2019). *Klasik ve Modern Kur'an Yorumunda Kadın-Erkek Eşitliği*. İlahiyat Kitap.
- Wadud, A. (1999). *Qur'an and Woman: Rereading the Sacred Text from a Woman's Perspective*. Oxford University Press.
- Yalçın, S. (2023). *Kur'an'da Toplumsal Yükseliş ve Çöküş Yasaları*. İnkılab Yayınları.
- Yazır, E. H. (1993). *Hak Dini Kur'ân Dili*. Eser Kitabevi.

Etik Kurul İzni	<i>Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale Aile Araştırmaları alanına aittir.</i>
Çatışma Beyanı	<i>Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.</i>
Destek ve Teşekkür	<i>Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.</i>
